

KPJ i pitanje Bosne i Hercegovine

Enver Redžić

Složenost nacionalnih odnosa u prvoj jugoslovenskoj državi, koja je nastala, prije svega, kao rezultat istorijskih težnji njenih naroda na završetku prvog svjetskog rata tražila je od KPJ, od samog njenog osnivanja 1919. godine, da definiira svoju nacionalnu politiku, da formuliše svoje teoretsko-političko gledište o nacionalnom pitanju u Jugoslaviji. Valja odmah reći da je pod uticajem istorijskog razvitka socijaldemokratskih partija i u KPJ, koja je nastala njihovim ujedinjavanjem, relativno dugo bilo lutanja u oblasti nacionalnog pitanja. U nemogućnosti da ovdje podrobno izložimo uslove u kojima je KPJ izgrađivala svoje teoretske i praktično-političke stavove o nacionalnom pitanju u Jugoslaviji, odnosno u BiH, zadovoljićemo se razmatranjem najvažnijih partijskih dokumenata iz kojih je moguće sagledati genezu stavova KPJ o rješenju pitanja BiH.

Istaknimo činjenicu da je SDS BiH bila jedan od pokretača ujedinjenja jugoslovenskih socijalista u jedinstvenu jugoslovensku socijalističku radničku partiju komunističke orijentacije. Kongres ujedinjenja, održan 1919. godine, nije uopšte tretirao nacionalno pitanje. U njegovom dokumentu **Praktični akcioni program** svega jednom rečenicom se ukazuje na shvatanje koje je u tom trenutku vladalo u Partiji o nacionalnom pitanju: »Jedna nacionalna država sa najvišom samoupravom oblasti, okruga i opštine.«¹⁾

Rezolucija o političkoj situaciji i zadacima KPJ, donesena na Vukovarskom kongresu sljedeće, 1920. godine, ističe da će »KPJ ostati i dalje na braniku ideje nacionalnog jedinstva.«²⁾ Poznato je da je prvih godina u Partiji vladalo shvatanje da su Srbi, Hrvati i Slovenci jedan narod sa tri imena, što pokazuje da su u ovom pitanju jugoslovenski ko-

---

¹⁾ Referat podnesen naučnom skupu, koji je povodom 50-godišnjice SKJ u organizaciji Zajednice naučnih ustanova za izučavanje istorije radničkog pokreta i SKJ održan u Splitu od 29. do 31. oktobra 1969. godine.

²⁾ Istorijski arhiv KPJ, tom II, Beograd 1950 — str. 14.

munisti tada dijelili poglede u kojima je socijaldemokratsko jugoslovenstvo bilo pomiješano sa unitarističkom idejom.

Dvije godine kasnije, tj. poslije donošenja Vidovdanskog ustava, Obznane i Zakona o zaštiti države, na I zemaljskoj konferenciji, održanoj u Beču jula 1922. godine, KPJ stoji i dalje na pozicijama »narodnog jedinstva«.

Ali, na II zemaljskoj konferenciji, koja je održana 1923. godine, takođe u Beču, rukovodstvo napušta stanovište o »narodnom jedinstvu« i prihvata novo, prema kojem Jugosloveni predstavljaju »naciju u procesu stvaranja«, tj. u KPJ se tada smatralo da će se iz postojećih plemena razviti jugoslovenska nacija.³⁾

U ovoj godini, vjerovatno kao priprema III zemaljske konferencije KPJ, održana je Pokrajinska konferencija KPJ za Sloveniju, koja je, pored drugih u tome istorijskom trenutku za partiju značajnih pitanja, veoma iscrpno razmatrala nacionalno pitanje u Jugoslaviji.⁴⁾ Na ovoj Konferenciji slovenačkih komunista usvojeno je gledište o nacionalnoj individualnosti Srba, Hrvata, Slovenaca i Makedonaca, pa se, po uzoru na rusku federaciju, u Političkoj rezoluciji konferencije ističe parola Dunavsko-balkanske federacije radničkih i seljačkih republika koja bi osigurala samostalnost Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Makedonije i Crne Gore. Interesantno je da se u Rezoluciji ne spominje Srbija, koja se, pretpostavljam, podrazumijeva kao jedna od radničko-seljačkih republika u zamišljenoj dunavsko-balkanskoj federaciji, kao što je takođe zanimljivo da se u okviru ove federacije zahtijeva samostalna Crna Gora, dok se Crnogorci ne spominju kao posebna nacija.

Treća zemaljska konferencija, održana u januaru 1924. godine u Beogradu, značila je dalji korak naprijed u formiranju marksističkog stava KPJ o nacionalnom pitanju. U stvari, to je i bilo najvažnije pitanje ove konferencije. U Rezoluciji se podvlači da u državi SHS »vladajuća klasa jedne (srpske) nacije ugnjetava ostale nacije«.⁵⁾ Ranija tri plemena — Srbi, Hrvati i Slovenci — sada se tretiraju kao tri nacije. Komentarišući nedostatke ovog stanovišta, **Pregled istorije SKJ** konstatuje da Sima Marković, tadašnji sekretar Partije, nije shvatio »da je nacionalno porobljavanje najteže pogađalo široke slojeve hrvatskog, slovenačkog, makedonskog i crnogorskog naroda«.⁶⁾ Mislim da je trebalo utvrditi da Sima Marković tada nije primjećivao ni velikosrpske težnje prema BiH i u njoj posebno neravnopravan položaj muslimana.

U Rezoluciji o nacionalnom pitanju, donesenoj na III konferenciji NRPJ, koja je predstavljala legalni oblik KPJ kaže se da je hegemonija srpske buržoazije izazvala »grupisanje hrvatskog i slovenačkog naroda i nacionalnih manjina«, zatim »pokreta za autonomiju Crne Gore, Bosne i Vojvodine kao i za nezavisnost Makedonije«.⁷⁾ To je prvi put da se u jednom partijskom dokumentu spominje pokret za autonomiju BiH,

²⁾ Ibidem, str. 42.

³⁾ »Pregled istorije SKJ« — Beograd, 1963, str. 126.

⁴⁾ »Politische Resolution der Provinzkonferenz der KPJ in Slovenien — 1923« — dokumentat se čuva u arhivu CK SK Slovenije u Ljubljani.

⁵⁾ Istorijski arhiv KPJ, tom II, str. 70.

⁶⁾ **Pregled istorije SKJ** — str. 114.

⁷⁾ Istorijski arhiv KPJ, tom II, str. 69.

koji je nastao kao reakcija na politiku nacionalnog ugnjetavanja čiji je nosilac bila hegemonistička srpska buržoazija.

Izgrađivanju marksističkog stava KPJ o nacionalnom pitanju u Jugoslaviji činila je ozbiljne smetnje Kominternu svojim konfuznim intervencijama. Na V kongresu 1924. godine Kominternu zauzima stanovište da se parola samoopredjeljenja mora izraziti u formi izdvajanja Hrvatske, Slovenije i Makedonije iz sastava jugoslovenske države.

Treći kongres KPJ, održan 1926. godine u Beču, takođe se bavio nacionalnim pitanjem. Njegovo rješenje KPJ je tražila tada u balkanskoj federaciji radničko-seljačkih republika. Tačka 2. Rezolucije o izvještaju CK zahtijeva »konkretizaciju« nejasnog i neodređenog »partijskog stava u nacionalnom pitanju u Bosni i poklanjanje naročite pažnje radu među pauperizovanim muslimanskim masama«. ⁸⁾

Pod uticajem Kominterne IV kongres KPJ (u Drezdenu 1928. godine) utvrđuje u nacionalnoj politici KPJ kurs suprotan svim prethodnim kongresima i konferencijama. Kongres je, naime, istakao parolu razbijanja jugoslovenske države i stvaranja nezavisnih država Hrvatske, Slovenije, Makedonije i Crne Gore u okviru balkanske federacije radničko-seljačkih republika. U pogledu položaja Srbije i BiH Kongres nije zauzeo poseban stav. ⁹⁾

Četvrta zemaljska konferencija, održana u Ljubljani šest godina kasnije, zabilježila je evoluciju u stavu KP o nacionalnom pitanju u Jugoslaviji. U Njemačkoj je već bio došao na vlast Hitler i u veoma brutalnoj formi ispoljio težnje njemačke buržoazije za dominacijom u Evropi. Partija je pravilno uočila da bi razbijanje jugoslovenske države odgovaralo interesima fašističkih separatističkih pokreta u Jugoslaviji, pa je na IV konferenciji, u skladu sa takvom ocjenom, zauzela stanovište da je nacionalno pitanje u Jugoslaviji moguće riješiti u postojećoj državi, ističući nužnost povezivanja borbe ugnjetenih nacija sa klasnom borbom proletarijata. Na toj liniji Konferencija je donijela zaključak da se u okviru KPJ odmah pristupi osnivanju KP Hrvatske i KP Slovenije i u najbližoj budućnosti KP Makedonije. ¹⁰⁾ U Rezoluciji čitamo parolu »Živjele radničke i socijalističke sovjetske vlade u Srbiji, Hrvatskoj, Sloveniji, Makedoniji, Kosovu, Crnoj Gori, Bosni i Vojvodini«. ¹¹⁾ Kao što je poznato, do osnivanja KPH i KP Slovenije došlo je u 1937. godin, a početkom marta 1943. odlukom CK KPJ formiran je CK KP Makedonije.

Do danas nije utvrđeno kakvo je gledište zastupala tada KPJ o pitanju nacionalnih partijskih organizacija u drugim pokrajinama, kao što su Srbija, Crna Gora, Bosna i Hercegovina. Poznato je da su u ovim zemljama djelovali pokrajinski komiteti i da do obrazovanja centralnih komiteta u republikama dolazi tek po završetku rata.

Stanovište IV zemaljske konferencije o nacionalnom pitanju učvrstio je dalje Splitski plenum CK KPJ, održan 1935. godine. Poslije ovoga plenuma Polit-biro CK KPJ upućuje, u avgustu mjesecu okružnicu, u kojoj se kaže da se »komunisti izjašnjavaju za saziv i slobodno biranje

⁸⁾ Ibidem, str. 99.

⁹⁾ Ibidem, str. 162/3.

¹⁰⁾ Ibidem, str. 231.

¹¹⁾ Ibidem, str. 266.

narodnih skupština za svaki narod u Jugoslaviji, u prvom redu Hrvatskog sabora i onda slovenačke, makedonske, crnogorske, bosanske i vojvođanske narodne skupštine«. ¹²⁾)

Savjetovanje rukovodećeg partijskog aktiva, održano u Moskvi 1936. godine, ponovo naglašava da »KPJ istupa protiv razbijanja sadašnjeg državnog područja Jugoslavije«. ¹³⁾)

Razmatrajući političku aktivnost Partije u kampanji za opštinske izbore 1936. godine, **Pregled istorije SKJ** konstatuje da su »šira politička zbivanja zahvatila BiH, u kojima je preko akcija komunista sve više sazrevala ideja o autonomiji kao jedino pravilnom rešenju složenih nacionalnih odnosa u ovim pokrajinama«. ¹⁴⁾)

Povodom sporazuma koji su u borbi protiv reakcionarnog hegemonističkog režima sklopile Zemljoradnička, Radikalna i Demokratska stranka i Seljačko-demokratska koalicija, napredna studentska omladina BiH, izražavajući koncepcije Partije, upućuje, decembra 1937. godine, »Otvoreno pismo svim političkim i javnim radnicima i svoj poštenoj javnosti«, u kome, između ostalog, ističe da će samo »udruženim snagama BiH zauzeti ono mjesto koje njoj po njenom posebnom položaju i pripada«. ¹⁵⁾)

»Treće otvoreno pismo bosansko-hercegovačke studentske omladine«, upućeno javnosti 1. decembra 1939. godine povodom sporazuma Cvetković-Maček, nosi naslov **PROTIV RATA! ZA SLOBODU, DEMOKRATIJU I RAVNOPRAVNOST NARODA! ZA AUTONOMIJU BOSNE I HERCEGOVINE!** U njemu se na osnovu istorijske analize i u uslovima koje je stvorio spomenuti sporazum traži rješenje položaja BiH kao autonomne jedinice u okviru Jugoslavije. Od velikog je značaja misao kazana u ovom pismu da »od pravilnog rješenja pitanja BiH zavisi u mnogome i pobjeda demokratije u Jugoslaviji«. ¹⁶⁾) Drugim riječima, pitanje BiH je prvorazredno jugoslovensko pitanje i istovremeno to je sastavni dio pitanja demokratije.

Razmatrajući aktuelna politička i organizaciona pitanja, V pokrajinska konferencija KPJ za BiH, održana 27. i 28. jula 1940. godine u Sarajevu, u Rezoluciji koju je donijela na kraju svoga rada posebno mjesto dala je tretiranju položaja BiH. U petoj glavi Rezolucije, koja se odnosi na ovo pitanje, Konferencija formuliše stanovište bosansko-hercegovačkih komunista, prema kojem je »narodna autonomija BH jedino pravilno rješenje koje je zajednički interes muslimanskih, srpskih i hrvatskih masa. Narodnu autonomiju BH srpske i hrvatske mase mogu izvojevati samo u zajedničkoj borbi na čelu sa radničkom klasom«. ¹⁷⁾)

Peta zemaljska konferencija KPJ, održana u novembru 1940. godine, kada je Evropom već bjesnio II svjetski rat, a u zemlji se uveliko sprovodio sporazum Cvetković-Maček, utvrđujući najvažnije zadatke

¹²⁾ Ibidem, str. 370.

¹³⁾ Ibidem, str. 399.

¹⁴⁾ *Pregled istorije SKJ*, str. 207/8.

¹⁵⁾ Institut za istoriju radničkog pokreta — Sarajevo, RPII/175.

¹⁶⁾ IRP — Sarajevo, RPII/315.

¹⁷⁾ Godišnjak Istorijskog društva BiH — God. X, 1949—1959. — Sarajevo 1959, str. 51.

KPJ u datim uslovima, ističe »borbu protiv pokušaja srpske i hrvatske buržoazije da međusobno dijele BiH i ne pitajući narode tih oblasti. Mi komunisti smatramo, kaže se tu, da narodi BiH treba da se sami opredijele i nađu rješenje za uređenje u tim oblastima putem autonomije i sl.«.¹⁸⁾

Ideja autonomije BiH u sklopu jugoslovenske države dobila je svoju dalju razradu u periodu narodnooslobodilačkog rata i revolucije. U uslovima fašističke okupacije zemlje narodi Bosne i Hercegovine, zajedno sa narodima Jugoslavije, našli su se pred zadatakom da oružanim ustankom i borbom izvojuju svoje nacionalno oslobođenje. Pozivajući narode Jugoslavije u oružani ustanak, KPJ je podvlačila da je njihov osnovni zadatak borba protiv fašističkih okupatora i njihovih domaćih saveznika. U proglasu Pokrajinskog komiteta KPJ za Bosnu i Hercegovinu juna 1941. RADNOM NARODU BiH kaže se: »Komunistička partija vas poziva u bratsko jedinstvo svih naroda protiv okupatora, protiv izrabljivanja, a za bolju i sretniju budućnost.«.¹⁹⁾ Samo dva mjeseca kasnije, u avgustu 1941, obraćajući se »Radnicima, seljacima i građanima Bosne i Hercegovine« PK KPJ za BiH objavljuje da borbu protiv okupatora i narodnih izdajnika u Bosni i Hercegovini vodi Narodnooslobodilačka vojska BiH, da je sastavljena od svih naroda BiH i da ona »donosi oslobođenje za sve muslimane, za sve Hrvate i za sve Srbe.«.²⁰⁾

Kako se narodnooslobodilačka borba razvijala i napredovala, tako je njena perspektiva postajala konkretnija i određenija. U tom pogledu veoma je značajno pismo koje Glavni štab NOPO za BiH upućuje partizanskim jedinicama u novembru 1941. godine. »Mi partizani BiH, zajedno sa partizanima svih zemalja Jugoslavije, uzeli smo oružje u ruke da se borimo protiv fašističkih okupatora i njihovih slugu... Kad njih iščistimo iz naše zemlje, mi nećemo ostaviti oružje sve dotle dok ne izvojujemo bolji život za sve trudbenike bez razlike. Mi želimo da našu zemlju oslobodimo i izmirimo, da u njoj osiguramo svima poštenim ljudima bez razlike narodnosti i vjere tri velike stvari za koje se danas liju potoci krvi, a to su hljeb, mir i sloboda.«.²¹⁾ Takođe iz mjeseca novembra potiče i proglas Pokrajinskog komiteta KPJ za BiH SVIM POŠTENIM I RODOLJUBIVIM MUSLIMANIMA u kome se sljedećim riječima izražava uvjerenje da se budućnost Bosne nalazi u rukama radničke klase: »Ko će drugi osigurati našoj Bosni bolju srećniju budućnost u velikoj zajednici oslobođenih naroda Balkana i Evrope ako neće ljudi rada, oni ljudi koji neće pitati kakve si vjere i nacije, već koliko vrijeđiš kao čovjek i trudbenik?«.²²⁾

Sljedeća, 1942. godina, kao što je poznato, zahvaljujući uspješnom razvitku narodnooslobodilačke borbe, prije svega krupnim pobjedama jedinica NOV-e, naročito na području Bosne i Hercegovine, unijela je još više jasnoće u perspektivu narodnooslobodilačkog pokreta. Prvo zasjedanja AVNOJ-a, u novembru 1942. godine, bilo je onaj istorijski događaj koji je u potčinjenoj i pregaženoj Evropi najavio stvaranje

¹⁸⁾ *Komunist* — br. 1, godina 1946, str. 117.

¹⁹⁾ Arhiv SK BiH, — tom III — knjiga 1 — Sarajevo — 1952. godina, str. 13.

²⁰⁾ *Ibidem*, str. 34.

²¹⁾ *Ibidem*, str. 124.

²²⁾ *Ibidem*, str. 134.

nove jugoslovenske države, zajednice slobodnih i ravnopravnih naroda. Teško je naći primjer u savremenoj istoriji da se u najsirovijim uslovima rata stvarala jedna država na tako čvrstim temeljima kao što je to primjer nove Jugoslavije. Zato je formiranje AVNOJ-a dalo takvu snagu narodnooslobodilačkom pokretu, da je već u 1943. godini bilo moguće dovršiti organizaciju države na federativnom principu. Time je nepovratno propao plan okupatora o razbijanju Jugoslavije, a Jugoslavija je obnovljena u uslovima narodnooslobodilačkog rata i revolucije na trajnim osnovama slobode, ravnopravnosti, bratstva i jedinstva njenih naroda.

Rukovodstvo KPJ u Bosni i Hercegovini bilo je na visini istorijskog zadatka kada je u septembru 1943. godine donijelo zaključak da se pristupi pripremanju osnivačke skupštine Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine. Interesantno je gledišta PK KPJ za BiH o novoj jugoslovenskoj državi koje je izneseno u direktivnom pismu Oblasnom komitetu KPJ za Hercegovinu. »Mi mislimo, kaže se tu, da je situacija sazrela da se formira Zemaljsko AVNO za BiH, o čemu smo već obavijestili CK. Smatramo da je potrebno izaći pred najšire mase sa našim stavom po pitanju BiH u budućoj ravnopravnoj zajednici naroda slavenskog Juga. U okviru opštih demokratskih zahtjeva dolazi zahtjev autonomije BiH. Parolu slobodne i izmirene BiH treba odmah popularisati, naročito među srpskim masama. Ideja autonomije bliska je muslimanskim masama, i ako naše shvatanje nema ništa zajedničkog s parolom autonomije bosanskog begovata«. ²³⁾ Kao što se vidi, još se ne govori o republici Bosni i Hercegovini, ali se odlučno stoji na stanovištu da nova država treba da bude »ravnopravna zajednica naroda«, a u pozdravnom govoru, koji je na Osnivačkoj skupštini ZAVNOBiH-a održao predstavnik PK KPJ za BiH Đuro Pucar izraženo je uvjerenje da će narodnooslobodilačka borba biti krunisana »slobodnom, narodnom, federativnom Jugoslavijom, u kojoj će BiH biti ravnopravna jedinica«. ²⁴⁾ Unutar KPJ, kao i unutar narodnooslobodilačkog pokreta u Jugoslaviji, nije bilo sumnje da će buduća jugoslovenska država biti federativna republika, kao što u rukovodstvu KPJ za BiH u pogledu položaja BiH nije bilo dileme između autonomije i republike. Očekivalo se samo da se završi narodnooslobodilački rat i da narod ideju republike pretvori u stvarnost i da je ozakoni. To je riješeno donošenjem Ustava Narodne Republike Bosne i Hercegovine 31. XII 1946. godine. U novembru 1948. godine održan je Osnivački kongres KPBiH, što predstavlja događaj od velikog istorijskog značaja kako u izgradnji Republike Bosne i Hercegovine, tako i u njenom doprinosu razvitku socijalističke federativne samoupravne jugoslovenske zajednice slobodnih i ravnopravnih naroda.

Tako bi izgledala veoma koncizno prikazana geneza koncepcija i stavova KPJ o nacionalnom pitanju od njenog formiranja do proglašenja FNRJ sa posebnim osvrtom na poglede i stavove koje je u tom periodu imala KPJ o pitanju BiH. Ova geneza nam pokazuje da se u

²³⁾ ZAVNOBiH — Dokumenti 1943—1944 — I — Institut za istoriju radničkog pokreta — Sarajevo — Izdavačko preduzeće »Veselin Masleša« — Sarajevo — 1968, str. 23—24.

²⁴⁾ Ibidem, str. 31.

KPJ dosta sporo razvijala ideja o ravnopravnom položaju BiH u jugoslovenskoj federaciji. Ideja »troimenog naroda«, odnosno »narodnog jedinstva« nije znala za pitanje BiH i za njen poseban položaj. Prvi podaci koji daju do znanja da je u KPJ nastajalo shvatanje o neravnopravnom položaju BiH i u njoj posebno muslimana pojavili su se u dokumentima III zemaljske konferencije, odnosno III kongresa KPJ. Ali već je IV kongres u Drezdenu 1928. godine, zahtijevajući obrazovanje samostalnih država Hrvatske, Slovenije, Makedonije i Crne Gore, sasvim zanemario pitanje Bosne i Hercegovine. Naime, u Rezoluciji Kongresa ne spominju se ni Srbija, ni BiH. Mogućno je pretpostaviti da se u koncepciji balkanske federacije radničko-seljačkih republika BiH uključuje u Srbiju, odnosno da se cijepa između Hrvatske i Srbije.

Napuštajući ovaj, u osnovi antijugoslovenski stav Drezdenskog kongresa, IV zemaljska konferencija ističe uz ostale i parolu »Sovjetske vlade BiH«, a značajni Splitski plenum 1935. godine traži pored drugih i »bosansku narodnu skupštinu«. Međutim, ovi stavovi nisu razrađeni i imaju pretežno deklarativan značaj i do V pokrajinske i V zemaljske konferencije, koje se bez dublje analize izjašnjavaju za autonomiju BiH, u neposredno partijskim dokumentima ne navodi se i ne razmatra pitanje BiH.

Deklarativan značaj ovih stavova objašnjava se, prije svega, nerazvijenim političkim odnosima koji su tako formulisane zadatke sa staništa prakse činili nerealnim. Usljed toga je nužno izostala revolucionarna akcija radničke klase i radnih masa u pravcu njihovog ostvarivanja. Parola razbijanja Jugoslavije nije odgovarala istorijskim težnjama naroda Jugoslavije, kao što parola uspostavljanja sovjetske vlade BiH, usljed svoje nestvarnosti, nije nalazila odjeka u radničkoj klasi. S druge strane, parola narodnooslobodilačke borbe protiv okupatora i domaćih izdajnika bila je prihvaćena u širokim masama naroda BiH. Ova strategija KP, koja je kao konkretan program sadržavala u sebi nacionalno oslobođenje i ravnopravnost naroda i najavljivala društvo bez eksploatacije čovjeka po čovjeku, mogla je biti realizovana, jer je odgovarala objektivnim političkim odnosima, kao i interesima i težnjama radnih masa i naroda Jugoslavije.

Preko dvije decenije klasne borbe radničke klase i istovremeno otpora politici nacionalnog ugnjetavanja u prvoj jugoslovenskoj državi predstavlja u istoriji KPJ razdoblje u kome je ona došla na čelo progresivnih i revolucionarnih akcija i pokreta radničke klase i ugnjetenih naroda. U tome periodu KPJ je preovladala lutanja i postala nosilac i graditelj marksističke teorije i prakse u oblasti nacionalnog pitanja u Jugoslaviji. Na tome planu i komunisti BiH dali su svoj doprinos. Neosporno, ideja republike Bosne i Hercegovine, kao ravnopravne jedinice u jugoslovenskoj federativnoj zajednici, neodvojiva je od revolucionarne političke i intelektualne aktivnosti bosanskih komunisti u periodu narodnooslobodilačkog rata.

THE COMMUNIST PARTY OF YUGOSLAVIA AND THE QUESTION OF BOSNIA—HERCEGOVINA

Summary

Proceeding from historical sources, which have to a large extent already been worked upon, the author has analysed in this work how the question of the position of Bosnia—Hercegovina inside Yugoslavia originated and developed inside the Communist Party of Yugoslavia, first and foremost in its central organs as well as in the territorial leadership of the Communist Party for Bosnia—Hercegovina.

The author follows the development of this question from the founding of the Socialist Workers Party (communists) in 1919 up to the end of the National-Liberation War and shows how the idea of a separate position of equality of Bosnia—Hercegovina within the framework of the Yugoslav state developed very slowly within the Communist Party of Yugoslavia.

At the same time as building up the marxist standpoint towards the solution of the National Question in Yugoslavia, the idea of a federal system of government was adopted relatively early on in the Communist Party of Yugoslavia, but it was only during the National-Liberation War and Revolution in the Communist Party of Yugoslavia that the conception, whereby Bosnia—Hercegovina became one of the six equal republics of the Yugoslav Federal State predominated and won.